

İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi

Identity, Nationalism and Multiculturalism Appearances in the Globalization Times

Gizem KARAKÖSE¹

Anadolu University, Institute of Social Sciences, Sociology

ABSTRACT

The period we live in is called the "global epoch". In this period, globalization is a system that enters all areas of our lives. Within this system, the "nation-state", "nationalism" and "identity that came into our lives with modernization, became the problems of globalization. These concepts are shaped according to the dimensions of globalization. Globalization is more effective in producing more than one result rather than a one-dimensional process. For this reason, more than one theory and views about "identity, nationalism and multiculturalism" emerged. In this article, the relationship between the concept of nationalism and the nation-state will be examined and their effects on each other will be emphasized. On the other hand, the types of "identities formed with globalization", "identities that disappeared" and "global identity" are discussed. The relationship between the identities affected by globalization and multiculturalism are examined.

Key Words: Nationalism, nation-state, globalization, multiculturalism, identity

REVIEW ARTICLE

Received: 22.02.2020

Revision

received: 24.03.2020.

Accepted: 24.03.2020.

Published online:

26.05.2020

¹ Corresponding author:

YL

karakosegizem4@gmail.com

Orcid: 0000-0003-2542-745X

Küreselleşme Çağında Kimlik, Milliyetçilik ve Çokkültürlülük Görünümleri

Gizem KARAKÖSE¹

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji

ÖZ

İçinde yaşadığımız dönem “küresel çağ” olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde küreselleşme, hayatımızın her alanına giren bir sistem niteliği taşımaktadır. Sistem içerisinde modernleşme ile birlikte hayatımıza giren “ulus devlet”, “milliyetçilik” ve “kimlik” küreselleşme döneminde birer sorun olarak karşımıza gelmektedir. Böylelikle, bu kavramların küreselleşmenin boyutlarına göre şekillendiği gözlemlenebilmektedir. Küreselleşme tek boyutlu bir süreç olmaktan çok birden fazla sonuç ortaya çıkarmakta etkilidir. Bu nedenle “kimlik, milliyetçilik ve çokkültürlülük” ile alakalı birden fazla teori ve görüş ortaya çıkmaktadır. Bu makalede, milliyetçilik kavramının ulus devletle olan ilişkisi irdelenmiş ve birbirleri üzerindeki etkilerinde durulmuştur. Diğer yandan, küreselleşme ile birlikte oluşan kimlik türleri, yok olan kimlikler ve küresel kimlik tartışmalarına dikkat çekilmiştir. Küreselleşmenin etkilediği kimliklerin çokkültürlülük ile olan ilişkisi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, ulus-devlet, küreselleşme, çokkültürlülük, kimlik

DERLEME MAKALE

Alınma Tarihi:
22.02.2020
Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 24.03.2020.
Kabul edilme tarihi: 24.03.2020
Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 26.05.2020

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:

YL

karakosegizem4@gmail.com

Orcid: 0000-0003-2542-745X

Giriş

Küreselleşme olgusu son yıllarda hiç olmadığı kadar hayatımızın girmektedir. Ritzer küreselleşme kavramını; “artan akışkanlık/arı ve insanların, nesnelere, mekânların, bilginin büyüyen çok yönlü akıntıları ile bunların karşılaştığı ve yarattığı yapıları içeren gezegen çapındaki bir süreç ya da bir dizi süreçtir; bu yapılar da bu akıntıları engeller ya da hızlandırır”(Ritzer, 2010, s. 20) olarak tanımlamaktadır. Bu tanımdan yola çıkarak küreselleşmeyi çağımızın en gerçek olgularından biri olduğunu savunmaktadır. İçinde yaşadığımız dönem, farkında olmadan yaptığımız tüm eylemler küresel bir işaret taşımaktadır. Bu işaretlerden en fazla etkilenenler ise siyasi otoriteler yani ulus devletlerdir. Ulus devletler ve onunla birlikte var olan ve hatta ulus devletin de üzerinde bir yere sahip olmaya aday olan milliyetçilik, çokkültürlülük kavramları küreselleşmenin en fazla etkilediği alanlardan biri haline gelmiştir.

Bauman, küreselleşmeden bahsederken yerelleşme aralarında oluşan kalın bir hata vurgu yapar (Bauman, 2010). Bu hat küreselleşme çağında ulus devletlerin karşısında olan en büyük sorunlardandır. Ulus devlet, var oluşunun ana özelliği olan fiziksel ve kültürel olarak belirgin sınırların ortadan kalması tehdidiyle karşı karşıyadır. Bu nedenle Bauman’ın belirttiği sınırların ışığında küreselleşme ve ulus devlet karşılaşması yerel ve küresel karşılaşmasına benzemektedir. Böylelikle, ilişkileri toplumsal hayatta birçok şeyi etkilemekte ve değiştirmektedir. Bauman, küreselleşmenin ulus devletin etki alanını kısıtladığı yönündeki fikri, ulus devletin karar yetkisinin azalmasına bağlamaktadır. Birçok alanda küresel güçler tarafından yönetilen bir dünya ya doğru adım atıldığına inanmaktadır (Bauman, 2010). Ancak, Bauman’ın bu görüşü yalnızca küreselleşmenin bir boyutuna dikkat çekmektedir. Küreselleşme ise birden fazla sonuca neden olan daha geniş kapsamlı bir süreçtir.

Küreselleşme ile ulus devlet birbirine zıt gibi görünse de arasında var olan diyalektik ilişki diğer kavramların değişmesine yeni kimliklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İçinde bulunduğumuz dönem, küreselleşme ile birlikte değişen ilişkiler ve sonuçlar yeni bir dönemin gelmesine sebep olmakta mıdır? ya da küreselleşme var olanı daha da keskin hale mi getirmiştir? Sorularının cevaplarının arandığı bir dönemdir. Bu nedenle öncelikle sınır ve ulus devlet ve milliyetçilik kavramlarının anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Bu makalede küreselleşme sürecinde ulus devlet kavramı etrafında şekillenen kimlik, milliyetçilik ve çokkültürlülük kavramlarının toplumsal açıdan nasıl şekillenmediği üzerinde durulmuştur. Değişen ve şekillenen kimlikler daha önce Pippa Norris tarafından da incelenen “Dünya Değerler Araştırması – 2014 raporları” temelinde yeniden incelenmiştir. Değişen dünya konjunktüründe küreselleşmenin toplumsal hayata etkisi üzerinde durulmuş ve bireylerin kimliklenme nedensellikleri araştırılmıştır.

Küreselleşme, Ulus Devlet ve Milliyetçilik İlişkisi

“Yaşadığımız çağ birçok yazar tarafından “bölgesel bütünleşmeler”, “ekonomik küreselleşme” ve “geçirgen sınırlar” çağı olarak değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmelerin temel vurgusu ‘sınır’ ve sınıra dayalı oluşan ‘düzen’e yöneliktir” (Karabağ, 2011). Bu çağ ulus devletlerin hâkim olduğu, sınırlılıkların çizildiği ama aynı zamanda sınırların kalktığı bir çağdır. Bu nedenle, temel tartışma “sınır” üzerinden ilerlemektedir. Sınır kelimesi olumsuz anlam barındıran ve bir ikililiğin arasında ayrımı sağlayan bir hayali çizgidir. “Sınır kavramının muğlaklaşması, geçimliliğin davet edilmesi, özgürlük alanlarının genişletilmesi gibi sonuçlar doğurmuş, dünyadaki iletişim teknolojilerinin gelişmesi, kolay ulaşım ve süreli yer değiştirme, sınırların belirsiz hale gelmesi, ortamların “çoğul” olması sonucunu beraberinde getirmiştir” (Schild, 2004, s. 2). Sınırların en belirgin hatlarla çizilmiş olduğu alanlar ulus devletlerde belirir.

Ulus devletlerin sahip olduğu mekânsal egemenlik “sınırlarla” var olur ve aynı zamanda yeni sınırlar oluşturur. Bu nedenle, ulus devlet varlığını kanıtlayabilmek için sınırlarını belli etmelidir. Ancak bu yalnızca maddesel ve haritalanmış sınırlarla kısıtlı değildir. Kendi içerisinde bazı özellikler, marşlar, ortak kültür öğeleri oluşturarak yeni sınırları da koymaktadır. Bu manevi sınırları ise ulus devletlerin varlığı için olmazsa olmaz gereklerden biridir. Dolayısıyla ulus devlet konusunda sınırların yeri ve önemi düşünüldüğünden daha fazladır. “Devletlerarasındaki sınır yerleşmiş bir kurum ve süreci temsil eder. Kurum olarak sınırlar siyasi kararlar ve yasal metinlerce oluşturulur. Bu bağlamda sınır temel siyasi kurum olarak devleti tanımlar. Modern toplumlarda ekonomik, sosyal ve politik yaşamı sınırlar olmaksızın organize etmek mümkün değildir” (Karabağ, 2011).

Sınırların ulus devlette bu kadar etkili olmasının sebebi ulus devlet kavramının ortaya çıkışında yatmaktadır. Modern ulus devletlerin oluşması 1648’de imzalanan Westphalia Barış Antlaşması’na kadar dayanır. “Westphalia sisteminin başlangıcında, erken modern devletlerin nüfusları kültürel olarak farklı ve siyasi olarak düzensiz bir yapıdaydı. Birçok insan devlet sınırlarına dayalı olarak tanımlanmazdı. (Karabağ, 2011). Ancak ulus devletlerin ortaya çıkışı Avrupa’da başlamıştır ve birçok sosyo – ekonomik faktör bu süreci aşama aşama hazırlamıştır. Fransız Devrimi ise ihtiyacı dolduracak unsura ad konulduğu nokta olmuştur” (Aydın, 2018, s. 235). Fransız Devrimi ile ulusal duygular pekişmiş ulusallık düşüncesi “Kıta Avrupası”ndan başlayarak tüm dünyayı etkisine alacak şekilde yayılmıştır. Ancak yayılan “ulusallık” her yerde eşit bir uygulama yaratmamıştır. Girdiği ülkede çeşitli formlar ve uygulamalar oluşturmuştur.

Ulusallık, ulus devlet ve milliyetçilik birbirinden ayrı ve yapay kavramlardır. Ancak benzer şekillerde iç içe geçmiş anlam ve uygulamalarda karşılaşmaktadırlar. “Ulus devlet tanımı aslında 19. ve 20. yüzyılın meşruiyet elde etmiş devletlerin yönetim biçimidir. Bu noktada milliyetçilik ise ulus devletin ideolojisi haline gelmiştir” (Aydın, 2018, s. 237). Bu iki kavramın tarihine bakıldığında ortaya çıkışlarının aynı döneme denk geldiği gözlenmektedir. Bu nedenle milli kimlikler ulus devletin yaratmaya çalıştığı imajla doğrudan bağlantılıdır. Ulus devletler, milli imajı beslemek için ellerinden geleni yaparlar. Oluşturulan bu milli imajlar devletin bütünlüğü ve devamı için önemli bir yere sahiptir. Anthony D. Smith bu konuyu “Çok sayıda insan, “tarihsel” topraklarının restorasyonu ve ulusal kimliklerinin tanınması uğruna canlarını feda etmeye hazırdır” (Smith, 2002, s. 22) olarak açıklamaktadır.

Milli kimlikler ulus devletlerin oluşmasında büyük bir öneme sahiptir ve aralarında birbirini tamamlayan sıkı ilişkiler ağı vardır. Bu ağ çeşitli sosyologlar tarafında çift yönlü işlenmiştir. Bazıları ulus devletin milli kimlikleri ortaya çıkarttığını ve varlığını pekiştirmek için kullandığını savunurken bazıları da milli kimliklerin ulus devletleri oluşturduğunu savunmaktadır. Bu iki görüşün dışında ulus devlet ve milli kimlik kavramlarının birbirinden bağımsız ancak 17. ve 19. yüzyıl arasında Avrupa’da ortaya çıktığını savunanlar da vardır. Gellner ve Anderson bu tartışmada, ulus devletlerin milli kimlikleri oluşturduğu fikrini savunmaktadır. Milli kimlikler Gellner’in ifadesiyle yaratılmıştır. Gellner’e göre ulus ile etnik kimlik arasında bir ayırım vardır. Her etnik yapının ulus olması beklenemez. Etnik kimliklerin ulus devlet haline gelmesi örgütlenmeler aracılığıyla olmalıdır (Gellner, 1992). Ulus devletler belirli mitler ve anılar sunar ve milli kimlik oluştururlar. Smith ise milli kimlik ile ulus devlet arasındaki ilişkiyi incelerken bir ulusun ulus olabilmesi için mit ve anılara ihtiyaç duyacağına değinmektedir. Ulusların yanı sıra etnik gruplar da bu mitlere ve anılara ihtiyaç duymaktadır. (Smith, 2002). Bu iki kavram hem anlam hem de uygulama olarak birbirini etkileyen iç içe geçmiş yapılar haline gelmiştir. Bu nedenle ilişkileri de çetrefilli ve karmaşıktır. Ancak bu ilişkiler de her şey gibi küreselleşmeden etkilenmiştir.

Peki, ulus devlet ile milli kimlik arasında var olan ilişki ağları küreselleşme ile birlikte değişime uğradı mı? Yaygın bilinen inanışa göre küreselleşme ulus devletlerin hâkimiyetlerini

sonlandırma eğiliminde olduğu ve tek bir kozmopolitan kimlik yarattığıdır. Ancak bu düşüncenin kesinliği ve doğruluğu küreselleşme ile ilgilenen başka yazarlar tarafından da eleştirilmektedir. Onlara göre küreselleşme ulus devletleri hâkimiyetini bitirmedi, ulus devletin ekonomik alanda sınırları ile daha fazla söz sahibi olmasını sağladığını savunmaktadırlar. Dolayısıyla küreselleşme ile birlikte ulus devlet ve milli kimlik meselesi iki taraflı yani bir tarafa yaslanmayan bir ilişki biçimi ortaya çıkarmıştır.

Küreselleşmeyi Homojenleşme Olarak Düşünmek

Küreselleşme sürecine kadar çeşitli devrimler ve süreçler içerisinde yaşayan ulus devlet ve milliyetçilik akımları sebep ve sonuç ilişkileri taşımaktaydı. Birbirini destekleyen, doğuran veya sonuçlandıran bu iki kavram teknolojinin gelişmesi ve küreselleşmenin etkisini artmasıyla çeşitli şekillenmeler yaşamıştır. Artan küresel kurum ve gruplar ya da şirketler ulus devletin meşruiyetinin sorgulanmasına sebep olurken milliyetçilik de bir çeşitlenme yaşanmaktadır. Ancak bu bölümde küreselleşmenin homojenleşme boyutuna değinerek ulus devlet ve milli kimlik de tek tipleşmeye yol “açıp açmadığı” üzerine durulmuştur.

Küreselleşme siyasal açıdan ulus devletin yönetim tarzında değişikliklere yol açmıştır. Daha otoriter olan ulus devletler küreselleşmenin de etkisiyle otoritesini yitirme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bu süreçte en önemli etkenlerden birisi ulus aşırı kurumların her geçen gün daha da söz sahibi olmaya başlamasıdır. Ulus ötesi kuruluşların yönetimi ele aldığı dönemde ulus devlette yaşanan zayıflamalar gittikçe artmaktadır. Bu zayıflama kendini en çok ulus devletlerin hukuk sistemleri içerisinde gösterir. Elli beş yıldır varlığını sürdüren Uluslararası Ceza Mahkemesi, ülkelerin hukuki meşruiyetini sorgulamakta ve bir üst merci olarak karar verme hakkına sahip olmaktadır. Dünya genelinde Ekim 2009 verilerine göre 110 ülke bu mahkemenin kararlarını kabul etmektedir (Çetin, 2010). Halen kabul etmeyen ülkeler olsa da bu sayı kabul edenlere oranla azımsanabilecek bir noktadadır. Uluslararası kurumların bu derece söz sahibi olması ulus devletleri zayıflatmış mıdır sorusu küreselleşme homojenleşmeye mi neden oldu sorusuna gönderme yapar. Bu ikisi arasında yadsınamaz bir yakınlık vardır. Bakıldığı zaman küreselleşmenin yapısal haline gelen uluslararası kurumların ulus devletler üzerinde yadsınamaz bir güce sahip olduğu görülmektedir.

Ulus devletler için geçerli olan küreselleşme soruları milli kimlik ile de bağlantılıdır. Bu nedenle ulus devlet tarafında gerçekleşen tüm değişiklikler milli kimliklerin şekillenmesinde önemli bir etkiye neden olacaktır. Küreselleşme çağında, devletlerin egemenlikleri Bauman’a göre azalmakta ve yerini küresel yönetimlere bırakmaktadır (Bauman, 2010). Böylece ulusal kimliklerde bu süreçten etkilenmekte, yerini başka kimlikler almaktadır. Ulus devletin yaşadığı bu meşrutiyet krizi esnasında milliyetçilikler homojenleşmeden nasıl etkilenmiştir? Milliyetçilik akımları etkisini yitirerek yerini küresel vatandaşlık kavramına mı bırakmaktadır? Milli olma ya da ulus olma özelliğinin kaybolmasıyla etnik köken kavramının öneminde değişimler yaşanıyor mudur? Tüm bu sorular milliyetçilik ve küreselleşme ilişkisinde homojenleşme tarafının bıraktığı sorular olarak gündemimize gelmektedir. Ancak tüm bu sorular için halen kesin cevaplar verilememekle beraber küreselleşmenin homejenleştirici boyutu yadsınamaz derecede etkili hale dönüşmüştür.

Yerel Kimliğin Küreselleşmeye Karşı Savaşı

Bu bölümde küreselleşme yerellikleri yok etti mi arttırdı mı tezi etrafında yerel kimliklerin küreselleşmeye karşı verdiği tepkiler örmekler eşliğinde ele alınmıştır. Son dönemde artan bir savaş vardır bu savaş kanla veya bombalarla değil kültürel yerellikler ve küresel kültür arasında süren bir savaştır. Cephesi yoktur ve içi içe geçmişlerdir. Yerel kimlikler küreselleşme ile belirli anlamlarda savaflara girmektedir. “Bir zamanlar küreselleşme döneminden önce, coğrafi mekânlar ve kültürel deneyimler arasında yerel, özerk, ayrıksı ve iyi tanımlanmış, güçlü ve kültürel sürekliliği olan bağlar vardı. Bu bağlar

biri'nin ve ait olduğu cemaatin “kültürel kimliği”ni kuruyorlardı” (Tomlinson, 2014, s. 320). Kültürel kimliğin bu derece etkili olduğu dönemlerde insanlar aynı yerde doğup ölmekteydi. Yeni doğan bir çocuk babaannesi ile aynı kültürü paylaşmakta farklılıklarla karşılaşmamaktaydı. Dolayısıyla o kültür ve kültürel kimlik devam eden ve yüzyıllar boyunca aktarılan bir şey haline dönüşmüştü.

Küreselleşmenin yarattığı kültürel kimlik ise tüm yerelliklerin içerisinde tek ve hâkim kültür olma yolunda ilerlemektedir. “Küreselleşme yerelin yerleşikliğini yok ederek, insanları yersizleştirerek, kültürel deneyimi piyasa gerekleriyle damgalayıp tetkipleştirerek ve böylece bizim kimliklerimiz kuran yerelde tanımlanmış kültürler arasındaki farkı yok ederek dünyanın farklılıklarla dolu kültürlerini bir sel gibi alıp götürdü” (Tomlinson, 2014, s. 320). Bu hem yerel kimliklerin hem de ulusal kimliklerin yok olacağı korkusunu beraberinde getirmiştir. Ancak bu korkunun temelinde küreselleşmenin yarattığı kimliğin yaygın hale gelmesi ve diğerlerinin yok olması yatmaktadır. Bu nedenle savaştıkları şey bir nevi kendi içlerindeki istek ve ihtiyaç hissidir. Küresel kültüre savaş açanlar, kendilerini kaptırmaktan korkmaktadırlar.

Kültürel olarak yok olmaya ve milli kimliği ya da yerel kimlikleri korumak amacıyla çeşitli tepkiler de doğmuştur. Türkiye’de yapılan bu karşıtlık gösterileri McDonalds, Coca-Cola ve benzeri markalar üzerinden yürütülmektedir. Bu markalar reklamlarını Türkiye’ye (ülkelere) göre ayarlamaktadır. Ancak “küresel düşün yerel davran” sloganıyla hareket eden bu markalar Türkiye’de son dönemde ulusal kimlik ağına takılmıştır. Özellikle Coca-Cola ile özdeşleştirilmiş ülke isimleri ve değişen siyasi durum nedenleri, Bilig’in banal milliyetçilik tezinde belirttiği gibi gündelik hayatta yansıyan milliyetçilikler nedeniyle Türkiye’de tepki görmektedir. Türkiye özellikle dini kimliklerle birleşen bu tepkiler küresele karşı bir tepki ya da yerel kimliklerin savaşı olarak ele alınmalıdır.

Bu savaşın yanı sıra küresel kültüre karşı yerel kültürlerin yükselişinden de bahsetmek mümkündür. Afrika son dönemde kültürel çeşitliliği ile gündeme gelmektedir. Küreselleşme homojenleştirmektedir savunucuları tarafından küresel kültürün dünyayı ele geçirmesi ve yerellere karşı yoğun bir kültürel yüklenme beklenmektedir. Ancak bu kadar fazla kültürel çeşitliliğe sahip olan bu kıtada farklı kültürel yükselmeler yaşanmaktadır. Bunlardan bir tanesi (kişisel olarak uluslararası bir projede tanıdığım) Marc Bell tarafından yaratılan bir moda çalışmasıdır¹. Yerelliklerden yararlanan Marc, etnik kimlikleri ve kültürleri ön plana çıkaran kıyafetler tasarlamış ve “Ethnic Revival” ismiyle piyasaya sürmüştür. Gün geçtikçe, dikkat çeken yerel kıyafet modasıyla; Brezilya, Kanada, Milano ve Londra başta olmak üzere pek çok yerde tanıtım yapma fırsatı yakalamıştır. Onun gibi birçok Afrikalı veya Afrika kökenli tasarımcılar tarafından yapılan “AFRO Fashion Week” gibi moda haftalarının daha fazla görünür hale gelmesi ve artmasıyla bu yerelliklerin kaybolmadığına şahit olabiliriz. Öyleki küreselleşme bu yerellikleri yok etmekten uzak, onun ortaya çıkması için bir araç haline gelmektedir. Peki, bu yerelliklerin ortaya çıkmasına yardımcı olan küreselleşme için yerel kimlikleri tamamen yok ettiğinden bahsetmek doğru mudur? Bu yok etme ne ölçü de yaşanmaktadır ve hangi etmenler etkili olmaktadır? Tüm bu sorular Dünya Değerler Araştırması 2010-2014 yıllarında yapılan araştırma kapsamında incelenecektir.

Milli Kimlik Tehlikede Mi?

Küreselleşme ile birlikte milli kimliğin tehlikeye girdiği üzerine birçok söylem üretilmektedir. Bunlardan en önemli payı siyasetçilere vermek doğru olacaktır. Gerek siyasi söylemler gerekse Bilig’in belirttiği gündelik milliyetçilik (banal nationalism) söylemlerinde sıkça rastladığımız bir konuşma olmaktadır. Öyleki bugün tüm halk meclislerinde, pazardan

¹ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.ethnicrevival.com/> Erişim tarihi: 04.01.2020 15.14

kahvehanelere uzanan geniş bir çerçevede, milli kimlik üzerinden konuşmalar yapılmaktadır. Milli kimliğin küreselleşmeden nasıl etkilendiğini incelemeyen önce detaylandırmak gerekmektedir. Smith, milli kimliği çok boyutlu olarak ele alır ve beş temel özelliğten oluştuğunu savunur. Bu özellikleri; “a) Tarihî bir toprak/ülke, ya da yurt, b) Ortak mitler ve tarihî bellek, c) Ortak bir kitlesel kamu kültürü, d) topluluğun bütün fertleri için geçerli ortak yasal hak ve görevler, e) Topluluk fertlerinin ülke üzerinde serbest hareket imkânına sahip oldukları ortak bir ekonomi” (Smith, 1994, s. 31-32) olarak sıralamıştır. Dolayısıyla milli kimlik karmaşık yapılardan oluşan ve farklı değişkenler tarafından etkilenen bir olgudur.

Smith (1994) milli kimliğin belirtilen özelliklerine bakılarak ulus devletten anlam olarak ayrılan bir kavram olduğuna değinmektedir. “Devlet, diğer toplumsal kurumlardan farklılaşmış, özerk, belli bir toprak parçasında baskı ve zor tekeli uygulayan kamu kurumları kastedilir. Oysa millet, bir tarihî kültür ile belli bir yurdu paylaşan herkesi tek bir siyasî topluluk içinde birleştiren kültürel, siyasî bir bağı gösterir” (Smith, 1994, s. 32-33). Ancak bu ayrım bu iki kavramın birbirini etkilemesine ve değiştirmesine engel değildir. Aynı zamanda milli kimlikler çok boyutlu yapıyla toplum, ulus devlet ya da bireyin kendisi için işlevsel olmaktadır. Oluşan bu işlevsellik ise bireylerin toplumsallaşmasına katkı sağlamaktadır. Milli kimliğin bu gayesine ulaşmasında çeşitli ortaklıklar, semboller, kültür, özellikle de yemek ve müzikler etkili olmaktadır. Milli kimlikleri var eden özelliklerden sonra homojenleşme konusuna tekrar dönmekte fayda vardır.

Pippa Norris homojenleşme meselesini ele alırken, “Dünya Değerler Araştırması”ndan yararlanmıştı. Bu araştırma da kozmopolit kimliği benimseyenler ile milli kimliği benimseyenleri inceleyen Norris, çeşitli sonuçlara varmıştır. Öncelikle Norris, ele aldığı yıllarda “kozmpolit kimlik” kelimesini incelemektedir. Milli kimlikten çok daha farklı olan bu kimlik karmaşık bir yapıdır. “Milli kimliklerin genelde üstü örtüktür ve ulusal kimlikler, ancak ne olmadığımızı bilerek ne olduğumuzu anlamamıza yarayan bir “öteki”ne cevap olarak yüzeye çıkabilirler” (Norris, 2014, s. 342). Milliyetçilik ise daha geniş bir kapsamda birçok alt alana ayrılabilir. Bu ayrımlar genellikle kimlik temelinde yapılmaktadır. Ancak kozmpolit kimlik içinde farklı bir bakış açısı vardır. Bu bakış açısına göre yalnızca bölge, etnik köken, din, kültür, ülke ya da ulus önemini yitirmekte ve birey kendini daha geniş anlamlara ait hissetmektedir. Norris bunu “kozmpolitler, kendilerini daha geniş biçimde kıtalarıyla ya da dünyanın tümüyle özdeşleştirirler ve küresel yönetim kurumlarına daha fazla inanırlar” (Norris, 2014, s. 342) olarak açıklar. Kozmpolit kimliğe sahip olmak meselesi son yıllarda artan bir durumdur. Özellikle ulaşım imkânları, yapılan değişim programları ve iş nedenleriyle kurulan ilişkiler bu kimliğin kurulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Son günlerde Üçüncü Dünya Savaşının konuşulmaya başlamasıyla önemi gittikçe artmaktadır.

Norris, üç kimlik türünde yaşanan değişimleri incelemek için yaptığı analizde ulusal kimliklerin kozmpolit kimliklere oranla daha güçlü yapıda olduğunu tespit etmiştir. Yine aynı şekilde kozmpolit kimliklerin endüstrileşmiş toplumlarda hızla arttığı sonucunu çıkarmıştır (Norris, 2014). Milliyetçilik için ise komünizm sonrası ülkelerde daha az rastlanmaktadır. Norris’in incelemesinden yola çıkarak 2014 verilerini inceleyecek olursak küreselleşme homojenleştirdi mi sorusuna kısmi bir cevap bulabiliriz. 2010-2014 yıllarını kapsayan bu çalışmada kendini ulusal kimlik, kozmpolit kimlik ve yerel kimlik olarak üç ayrı kimlik tanımlaması yapan bireyler üzerinden ele almıştır.

Kırk ülke arasından kendini yerel kimliğe ait hisseden gruplar en fazla Asya ülkelerinde yer almaktadır. Bu durumu açıklamak için çeşitli sebepler gösterilebilir. Bu sebeplerden bir olan; Nisbett’in bahsettiği Asyalıların düşünme tarzından kaynaklanmasıdır. Asyalılar doğduğu andan ilk eğitime, iş hayatından aile yaşantısına kadar uzanan ve tüm toplumu kapsayan yaşam tarzları “birlikte olma” haliyle doldurulmuştur (Nisbett, 2003). Daha kolektif bir düşünme biçimine sahip olan bu ülkelerde kendini yerel bölgelere/kimliğe ait

hissetmek ve bu şekilde tanımlamak doğal bir davranıştır. Örneğin Çin'i ele aldığımızda %23 oranında kesinlikle katılıyorum, %59 oranında katılıyorum tercih edilirken kesinlikle katılmıyorum %0 oranında kalmıştır (WVS, 2014). Bu durumun sebebi Çin'in eğitim ve aile yaşantısından başlamaktadır. Çin'de ilkökul eğitim kitaplarında ilk öğretilen kelimelerde aile ilişkilerine gönderme yapılan cümleler vardır (Nisbett, 2003). Böylelikle, bireyler çoğu zaman bireysellikten çok kolektif olmayı seçmektedir. Bu durum da Çin'de yüksek oranda yerel bölgelere/kimliğe ait hissetmeyi açıklamaktadır. Asya'da bölgesel aidiyetin yüksek olmasının bir diğer nedeni ise tarihsel yaşam biçimi ve bölgesel ayrımlardır. Asya ülkelerinde halen bölgesel birleşmeler ve ayrımlar kullanılmaktadır. Küreselleşme sonucu dünya genelinde oluşan ekonomik buhran durumuna da tepki olarak kurulan Asya bölgesel birlikleri (ASEAN gibi birlikler) bu durumun bir kanıtı niteliğindedir (Yılmaz, Tekeli, & Yılmaz, 2007). Oluşan bölgesel birlikler yalnızca ekonomik bir birleşme değil aynı zamanda bir kültürel birleşmenin de kanıtıdır. Bu ülkelerde var olagelen ve süren bu tavır vatandaşların yerel bölgesel hissetmelerini de desteklemektedir.

Almanya, Belarus, Amerika ve Rusya gibi ülkelerde ise yerel bölgelere ve kimliğe aidiyet hissetmek daha az oranlara sahiptir. Bu aşamada bu ülkeler arasında bölgesel, kültürel ya da siyasal bir yakınlık olmamasına rağmen ortak bir sonuç çıkması şaşırtıcıdır. En şaşırtıcı sonuçlardan bir tanesi Rusya'ya aittir. Rusya'da kendini yerel bölgelere kesinlikle ait hissedenlerin oranı %6, ait hissedenlerin oranı %17, ait hissetmeyenler %24 ve kesinlikle ait hissetmeyenler %39 oranındadır (WVS, 2014). Bu sonuca sebep olabilecek bazı nedenler vardır. Pippa Norris'in de bahsettiği gibi komünizm sonrası ülkelerde kendini "kozmpolit kimlik" veya "milli kimlik" olarak tanımlama isteğinin artmasıyla birlikte yerel kimliklere duyulan ilginin azalması bu nedenlerdendir. Bir diğer neden ise değişen dünya sistemlerinin etkili olması olarak açıklanabilir. Rusya'da 1990'da açılan ilk Mcdonalds'da oluşan kuyruk göz önüne alınırsa küreselleşme olarak adlandırabileceğimiz bu yeni sistemden etkilendiği söylenebilir (Norris, 2014).

Dünya Değerler Araştırması'nda sorgulanan bir diğer kimlik ise ulusal (milli) kimliktir. Bu kimlik özellikle ulus devletlerde baskın olması beklenen bir kimlik türüdür. Norris, İkinci Dünya Savaşı sonrası milliyetçilik söylemlerinin azalması ve kozmpolit kimlik seçimlerinin belirginleşmesine değinmiştir (Norris, 2014). Özellikle İkinci Dünya Savaşı ile birlikte başlayan ve günümüze kadar gelen dönemde en fazla tartışılan konulardan biri olmuştur. Ulusal kimliğin sınırlılıkları, etnik kimlik ile ilişkisi, ulusal kimliğin yok olmaya başlaması ya da tekrardan yükselmesi meseleleri çok fazla konuşulmuştur. Gerek dünya genelinde kurulan bölgesel birlikler gerekse küresel vatandaşlık algısının yükselişi ulusal kimliği tehdit eder noktaya gelmiştir. Özellikle Avrupa Birliği kuruluşu ile birlikte ulusal kimliklerde azalma beklenmektedir. Ancak Norris bu azalmanın olmadığına dikkat çekmiştir.

2010-2014 verilerine baktığımızda Avrupa Birliği ülkelerinde ulusal kimliğe karşı bağlılığın artmadığını ve gideren de azaldığını görmekteyiz. Yerel bölgelere ait hissetmek oranlarının yalnızca birkaç ülke için geçerli olması ve ulusal kimliğe aidiyetin güçlenerek artması küreselleşme homojenleştirdi mi sorusunun da anti tezini oluşturmaktadır. Bu ülkelerden biri olan Polonya'da ulusal kimlik çok güçlüdür. Özellikle tek tipleşmeye karşı ciddi oranda bir karşıtlık üretilmiş olan bu ülke de küreselleşmenin de tek boyutlu ilerlemediğini kanıtlar niteliktedir. Polonya'da kendini ulusal kimliğe ait hissediyorum cevabına kesinlikle katılanların sayısı %52, katılanların sayısı %45, katılmayanların sayısı %2 oranındadır (WVS, 2014). Buradan da anlaşılacağı gibi ulusal kimlik adına tam bir kabul vardır. Polonya'da ulusal kimliğe aidiyet hissetme oranlarının bu denli yüksek olması homojen bir yapıya sahip olmasıyla açıklanabilir. Polonya ulus algısının yüksek olması, her evde Polonya bayrağının olması, her köşe başında önemli kurucuların heykellerinin olması, kültürel ve dini günlere özen gösterilmesi ve bir birliğin oluşması, ulusal günlerinde bayrak yapmadan Polonya marşını söylemeye varan birçok ritüelin uygulanması bu algıyı besleyen

öğelerdendir. Aynı zamanda Polonya'nın Nazi geçmişi ulusal kimliğin baskın olmasını da desteklemiştir. Neredeyse güneyden başlayarak orta Polonya'ya kadar her evin bahçesinden Nazi kurşunları ve gaz maskelerinin çıkması da aidiyet hissini desteklemektedir. Bu nedenle küreselleşme ile birlikte kurulan ve etkisi ve önemi artan bölgesel birlikler ya da üst kurumlar olmasına rağmen tamamıyla küresel bir homojenleşmeden bahsedilemez.

Dünya Değerler Araştırması kapsamında Avrupa Birliği'nin yanı sıra Güney Amerika ülkelerinde de ulusal kimliğe karşı duyulan ait olma hissini yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (WVS, 2014). Norris, kozmopolit vatandaşlığı tercih eden bireylerde/ülkelerde eğitimin yüksek oluşuna vurgu yapmış ve ikisi arasında bir bağ kurmuştur. Güney Amerika'da eğitim seviyesinin düşük olması ulusal kimliği tetikleyen sebeplerden biri olabilir. Aynı zamanda sömürgecilik geçmişinden gelen bu ülkeler de kurulan devletler ulusal kimliğe önem vermektedir. Bu önem bireylerin ulusal kimliğe aidiyetlerini de arttırmaktadır. Aynı zamanda bölgede yaşanan çekişmeler, bölge ülkeleri arasındaki gerilimler tıpkı Meksika ve Amerika gibi bu duygunun beslenmesinde önemli bir yer tutmaktadır.

Son olarak Dünya Değerler Araştırması kapsamında kozmopolit vatandaşlık verilerini alacak olursak sonuç küreselleşmeyi tekipleştirme olarak gören ve eleştirenler için şaşırtıcı olacaktır. Zira küreselleşme tek boyutlu bir kapı gibi düşünülmemeli ve diğer taraftan da sürekli oluşumlar ortaya çıkardığı kabul edilmelidir. "Kozmopolit vatandaşlık" Dünya Değerler Araştırması'nda "kendimi dünya vatandaşı olarak hissediyorum" olarak sorulan soruya verilen cevapların oranlarını ele almaktadır. Dolayısıyla küreselleşme ile birlikte gelen ve tüm yerel kimlikleri dışına atan bir tanımdır. Bu tanıma ait hissetmek homojenleşme tartışmalarının temelini oluşturmaktadır. Mili kimlik tehlikede mi? sorusunu sorduran da bu kimliğe ait hissetme ile gelen bir ihtiyaçtır.

Norris, yaptığı değerlendirme de kozmopolit vatandaşlığın savaş sonrası doğanlarda daha çok tercih edildiği verisine ulaşmıştır. Ancak "kohort ölçeği" kullanıldığında savaş sonrası doğan ve kozmopolit vatandaşlığı tercih eden bireylerin daha sonra yerel bağlılıklara döndüğüne rastlanmaktadır (Norris, 2014). Bu da akıllara küreselleşmenin yarattığı küresel bir vatandaşlık algısı kalıcı değil mi sorusunu getirmektedir. Bu nedenler küreselleşme yerel kimlikleri öldürdüğü kanısının yanlışlığı ortaya çıkmaktadır. Ancak kozmopolit vatandaşlığı benimseyenlerin sayısı azımsanamayacak kadar çoktur. Özellikle Amerika gibi çokkültürlü toplumlarda bu kimliğe aidiyet oranları sürekli bir artış göstermektedir. Amerika'da kendini kozmopolit vatandaş olarak tanımlayanlara kesinlikle katılanların oranı %21, katılanların oranı % 47, katılmayanların oranı % 24'tür. Ancak bu artış, katılmayanların oranına bakılarak anlaşılacağı üzere tüm halkı kapsayan baskın bir tercih değildir. Özellikle Amerika'da var olan kapitalizm bu duygunun oluşmasında etkili olması ve yerel kimlikleri yok etmesi beklenmektedir. Fakat bu beklentiler bir nevi boşa çıkmakta ve küreselleşmenin yerellikleri yok ettiği fikri bir sarsıntı daha almaktadır. Bu nedenle küreselleşme milli kimlikleri yok ediyor tezi bazı yönlerden taraflı ve olumsuz gözle bakılan bir teoridir. Ancak küreselleşme tamamen heterojenleşmeyi getirmektedir tezi de bir önceki kadar tek taraflı bakmaktır.

Heterojenleşen dünya ve çokkültürlülük

Yukarıda Norris'in yazısından yararlanılarak küreselleşme kültürel farklılıkları yok etti mi sorusu üzerine Dünya Değerler Araştırması 2010-2014 arası verilerib-n analizi yapılmıştır. Bu analizde küreselleşmenin tek boyutlu olmadığı ve yerellikleri tamamen bitirmediği sonucuna varılmıştır. Bu nedenle bu bölümde küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan heterojenleşme tezi incelenecektir. Bu tez küreselleşmenin yanı sıra göç ile de desteklenmektedir. Göç her geçen yıl katlanarak artmaktadır. Bu artışta küreselleşmenin büyük bir payı olduğu yadsınamaz ancak küreselleşme göçe neden oluyor demek de yeterli değildir. Küreselleşmenin her aşamasında olduğu gibi bu noktada da diyalektik bir ilişki

vardır. Bu bölümde küreselleşme ile birlikte yükselen yerel kimlikler, göç ve çokkültürlülük meselelerine değinilmiştir.

Küreselleşme yerel kimliklerin yükselmesinde etkili olmuştur. Tomlinson'un Qipau'nun Dirilişi başlığında aldığı gibi yerel kimlikler küresel olana karşı direnişlerini sürdürmektedirler (Tomlinson, 2014). Böylelikle küreselleşme sürecinde birden fazla kimliklerle karşı karşıya gelebiliyoruz. UNESCO, Dünya Miras Komitesi gibi üst kurumlar (ICOMOS, 2011)¹ aracılığıyla yeni keşfedilen veya hali hazırda bilinen kültürel kimlikler koruma altına alınmaktadır. Bu koruma ile yerel kültürlerin kaybolması engelleme çabası olmakla birlikte yaygınlaşmasına da katkı sağlanmaktadır. Tüm bu yerel kültürler ve kimlikler küreselleşmenin heterojenleşme boyutunu oluşturmaktadır. Bu boyutta iletişim araçlarının en az çatı kurumlar (UNESCO gibi) kadar önemi vardır.

Milliyetçilik açısından bakıldığında da küreselleşme sürecinde ulusal kimlik statüsü yerini daha yerel ve bölünmüş milliyetçiliklere bırakmıştır. Bu milliyetçilikler; dini, etnik veya bölgesel olarak alt başlıklara ayrılabilir konumda ortaya çıkmıştır. Artan milliyetçilik çeşitleri yerel kültür ve kimlikleri de beslemektedir. Son yıllarda gittikçe radikalleşen bu milliyetçilik türleri çeşitli savaflara neden olmuştur. Orta doğu, Afrika ve Avrupa'daki ülkeler başta olmak üzere neredeyse tüm ülkelerde karşımıza çıkan bir durumdur. Artan gerilim ile çatışma ortamı oluşmuş ve diğer milliyetçiliklere de yeni yollar açılmıştır. Ten milliyetçiliği, ırk milliyetçiliği, din milliyetçiliği gibi bilinen milliyetçiliklerin yanı sıra son yıllarda sosyal medyada karşımıza çıkan "fan milliyetçilikleri" olmuştur. Bu gruplar da kendilerini bir isimle tanımlamakta ve gündelik hayatta milliyetçilikte karşımıza çıkabilecek tüm davranışları sosyal medya da sergilemektedirler. Diğer milliyetçiliklerden ayrılmasını sağlayan şey tamamen siber uzaya bağlı sanal bir topluluk olmalarıdır. McLuhan'ın küresel köy benzetmesi bu sanal ortaklıkların varlığını ve devamlılığını açıklamada önemli bir yere sahiptir. Dünyada hiçbir yer bir ötekine uzak kalmamaktadır. Küreselleşme yeni milliyetçilikleri tetiklemiş ve daha fazla özele inen kültürel kimlikler yaratmıştır. Bu kimlikler gün geçtikçe katlanarak artmaktadır. Bu nedenle küreselleşme heterojenleşmeyi de beraberinde getirmektedir.

Artan yerel ve özerk kimliklerin dışında Nederveen Pieterse'nin ele aldığı "üçüncü kimlikler" meselesi vardır. Bu kimlikler "küresel kültürün melezeleşmesi ve kıtalararası kültürel köprü olarak tanımlanmaktadır. Bu bakış açısından küreselleşme, yaratıcı ve birleştirici bir melezeleştirme süreci olarak anlaşılmaktadır" (Robins, 2014, s. 288). Üçüncü kültürler, kültürel karşılaşmaların birleşiminden oluşmaktadır. Bu kültürler en çok kendilerini yemek ve müzik gibi alanlarda göstermektedir. Bunlardan en belirgin küreselleşmenin bir ürünü olan fastfood dükkanlarında yerele dair yemeklerin bulunmasıdır. Bunlarda biri olan Japonya'da Mcdonalds menüsünde "Cheese Tsukimi Burger" seçeneği² üçüncü kültürün bir sonucu olarak adlandırılabilir. Bunun yanı sıra kültürel karşılaşmalar sonucu yerel kültürler arası melezeleşmeler de doğmaktadır. Bu melezeleşmelerin sonuçlarından en çok bilinenler Almanya'ya giden göçmen işçiler tarafından kurulmuş grupların Türk ezgilerini farklı kültüre ait enstrümanlar aracılığıyla icra etmektedirler. Böylelikle Pieterse'nin belirttiği "üçüncü kültürlerde" küreselleşmenin heterojenleşme boyutuna katkı sağlamaktadır.

Heterojenleşme tezinde etkili olan bir diğeri ise göçtür. Göç insanları bir araya getirmektedir. Küreselleşme aracıyla yayılan bilgiler, görüntüler ve haberlerin dışında öteki denilerek adlandırılan her kim varsa ilk defa göç sonucu karşılaşmaktadır. Bu karşılaşmalar ile birlikte yaşamak sorun haline gelmektedir. Küreselleşmenin tetiklediği yerel milliyetçiliklerin artması bu sorunun büyümesine de etkilidir. Ötekine karşı duyulan nefret

¹ Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi tarafından 2011 yılında yayınlanan bir rapor örneğidir. Bunun gibi pek çok rapor ve uygulamaya rastlamak mümkündür.

² <https://www.tsunagu-japan.com/50-mcdonald-s-menu-items-only-in-japan/> adresinden 05.01.2020 01.01 tarihinde alınmıştır.

küreselleşme aracılığı ile de beslenmektedir. Bu nedenle çokkültürlü sistemler için yerel/alt milliyetçilikler her zaman bir sorun yaratma tehlikesi taşımaktadır. Bir yandan da çokkültürlüğü benimsemiş ülkelerde ulus devlet eğitimi halen devam etmektedir. Her ne kadar tüm farklılıklar kabul edilse de ülkenin devamlılığı için özgürlükler de kısıtlamalar ve ulusal kimlik bilincinin yaşatılmaktadır. Tüm bunların yanı sıra küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan heterojen kimliklerin ve bir arada yaşamın artması sonucu ulus devlet bilinci veya milliyetçilikler ortadan kalkacak mı sorusu gündeme gelmektedir.

Çokkültürlü ortamlarda ulus devlet ve milliyetçilik algısı yok olabilir mi?

Çokkültürlü ortamlar 2000'li yıllardan sonra daha fazla konuşulmaya başlanan bir kavramdır. Özellikle değişen dünya şartları, küreselleşme, zorunlu göç ve ekonomik nedenlerle bir arada yaşamak zorunda kalan gruplar arasında iletişim önemli sorunlardan biridir. Her birinin farklı arka plana, kimliğe ve kültüre sahip olduğu düşünülürse bir kaos ortamı oluşması muhtemel olarak beklenebilir. Çünkü küreselleşme süreciyle birlikte belirginleşen hatlar grupları dışlamaya itmesi beklenmektedir. Ancak olumsuz beklentilere rağmen halen ayakta kalan çokkültürlü toplumlar bulunmaktadır. Bu ayakta kalışın birçok sebebi vardır. Bir önceki bölümde de belirtildiği gibi bunlardan bir tanesi siyasal tercihler ve devlet politikaları olabilir. Bir diğer sebebi küreselleşmenin getirdiği iletişim teknolojileri ile entegrasyon ve asimilasyonun azalmasıdır.

Artık bireylerin ulaşım ve iletişim kanallarının gelişmiş olması anavatanları ile olan ilişkilerini canlı tutarak asimile olmalarına engel olmuştur. Bu bağlamda küreselleşmenin yerellikleri yıkan etkisi bu gruplar için tam tersi bir etki göstererek anavatanları ve çeşitli ortak değerleri paylaştığı toplumlarla olan bağının kopmamasına ve bu sayede aidiyet duygularının ve etnik kimliklerinin kaybolmamasını sağlamıştır. Etnik köken, bu gruplar için önemli bir paylaşım olarak varlığını sürdürmüştür (Çağırkan, 2017, s. 3).

Etnik kimliklerin kendi özlerini kaybetmemeleri ve sürekli artan ve biriken yapılarına bakıldığında gittikleri toplumlarda azınlık halde olan bir birliklerdir. Bu birlikler kendi kimliklerini taşımaktan gocunmayan, onu özgürce ifade edebilen bireyler haline dönüşmüşlerdir. Bu dönüşüm beraberinde ulus devletler için bazı soru işaretlerini gündeme getirmektedir. Bu sorulardan en güçlüsü, "küreselleşme ile birlikte daha çok gündeme çok gelen etnik kimlikler ulus devlet olabilirler mi?" sorusudur. Bu soru çokkültürlüğü benimsemiş devletlerde bir sorun haline dönüşmeye başlamaktadır.

Bir diğeri ise küreselleşmenin yerellikleri yok eden yapısının çokkültürlü ortamlarda etkili olmasıyla kişilerin etnik, dini ya da diğer kimliksel bağlılıklardan sıyrılarak küresel kültürü benimsemeleridir. Bu durumda bireylerin hepsi ortak bir kültür doğrultusunda hareket ettiği için çokkültürlü ortamlarda yaşamak daha kolay hale gelecektir. Bu nokta da küreselleşmenin homojenleştiren yapısı işlevsel bir değere de sahip olacaktır. Ancak bu durum uzun zamanlı birlikteliklerde çok rastlanan bir durum değildir. Kısa zamanlı değişim programları, mevsimlik işçiler, eğitim veya seyahat yoluyla bir arada yaşayan insanlarda küreselleşmenin getirdiği kültürel genelliğe uyma hali daha yüksektir. Kısa zamanlı birlikteliklerde küreselleşme ile birlikte keskinleşen kimliklerin önemi azalmakta ve birey daha açık ve çokkültürlü ortamda yaşamaya daha isteklidir.

Sonuç Yerine

20. yüzyıldan bu yana etkili olan küreselleşme kavramı henüz çok uzak bir geçmişe ait olmayan ulus devlet, milliyetçilik, çokkültürlülük gibi kavramların değişmesi ve çeşitlenmesinde etkin rol oynamıştır. Bireyin en özelinde sahip olduğu kimlik alanında etkisini gün geçtikçe arttıran küreselleşme saikleri toplumsal değişimlerin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Küresel çağ olarak adlandırılabilir bu çağda kimlikler ve milliyetçilikler değişime uğramış ve bir dizi yeni sorunlar olarak karşımıza gelmiştir. Bunlar; “tek tipleşme, artan yerel milliyetçilikler ve özerklik, melez kültürler ve kaybolan kültürler” olarak sıralanabilirler. Son yıllarda örneklerinin artması her biri için yeni tartışmaların çıkmasına da neden olmaktadır. Küreselleşmenin kaygan yüzü bu sorunların bir zemine oturmasına engel olmaktadır. Dolayısıyla bir kesinlikten bahsetmek yanlış olacaktır.

Yaşadığımız çağ içerisinde, bireyler ülkelere, bölgelere ya da kişisel yaşam tarzlarına göre kimlikler oluşturmaktadır. Oluşan kimlikler üzerinden yapılan tartışma ve betimlemelerde evrensellik, tikellik ve melez kültür/kimlik üzerinde durulmuştur. Ancak bu türden ayrımlar toplumsal yaşamda bazı olumsuz tartışmalara neden olmuştur. Milliyetçilik ve kimliklerde yaşanan bu yönlendirmeler ülkelerin hem geçmişleri hem de günümüzdeki tutumlarından etkilenmektedir. Homojenleşme ve heterojenleşme diyebileceğimiz bu iki kutup arasında giden bu kavramlar dünyanın şekillenmesinde bir etken haline gelmiştir. Küreselleşme ile gelen bu çelişki birçok yazar ve teorisyen tarafından tartışılmıştır. Ancak küreselleşmenin etkilediği bu yeni tartışmaların kesin bir sonucu yoktur. Henüz oluşmakta ve her yeni gün başka bir nedenin doğması ve bir diğerine dönüşmesine izlediğimiz bu süreçte “küreselleşme milliyetçiliği ve kimliği bir tarafa evirdi” sözünü kullanamayız. Her geçen gün eklenen yeni gelişmelerle karşılaşırken bir sonucun oluşmaması küreselleşmenin çok boyutlu ve kaygan bir zemine bağlı olduğunu kanıtlamaktadır. Bu nedenle bu makalede bir sonuç aramaktan çok bir durum analizi yapılmıştır.

Kaynakça

- Aydın, Rıfat. (2018). Ulus, Uluslaşma ve Devlet: Bir Modern Kavram Olarak Ulus Devlet. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* , Cilt 6, Sayı, 1229-256.
- Bauman, Zygmunt. (2010). *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*. İstanbul, Çev. Abdullah Yılmaz: Ayrıntı Yayınları .
- Çağırkan, Barış. (2017). Çokkültürlü Toplumlarda Kültür ve Etnisite Algısı: Ahıska Türkleri Örneği . *EDEBİYAT FAKÜLTESİ* , 1-21 05.01.2020 02.48 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/491074> adresinden alınmıştır.
- Çetin, Müge. (2010). Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye'nin Durumu. *Ankara Barosu Dergisi* , Sayı,68, 3: 335-360, 04.01.2020 23.55 tarihinde <http://www.ankarabarusu.org.tr/site/ankarabarusu/tekmakale/2010-3/2010-3-cetin.pdf> adresinden alınmıştır.
- Dünya Değerler Araştırması. (2014). 04.01.2020 14.25 tarihinde <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp> adresinden alınmıştır.
- Gellner, Ernest. (1992). *Uluslar ve Ulusçuluk*. çev.Büşra Ersanlı Behar, Günay Göksu Özdoğan, İstanbul: insan yayınlan.
- ICOMOS. (2011). *Dünya Mirası Kültür Varlıkları için Etki Değerlendirmesi Rehberi*. 04.01.2020 20.07 <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/Eklenti/4365,kmed-rehberipdf.pdf?0>: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi.
- Karabağ, Servet. (2011). Küresel Çağda Sınırlar. *Türk Yurdu* , 03.01.2020 13.41 tarihinde <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=1754> adresinden alınmıştır, 291.
- Nisbett, Richard. E. (2003). *Düşüncenin Coğrafyası "Doğulular ile Batılılar Nasıl ve -Neden- Birbirinden Farklı Düşünürler?* İstanbul: Varlık Yayınları Çeviren Gül Çağalı Güven .
- Norris, Pippa. (2014). Küresel Yönetişim ve Kozmopolit Vatandaşlar. D. D. Held, & A. McGrew içinde, *Küresel Dönüşümler* (s. 340-351). İstanbul : Phoenix Yayınları.
- Ritzer, George. (2010). *Küresel Dünya*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Robins, Kevin. (2014). Küreselleşme Karşılımları. D. Held, & A. McGrew içinde, *Küresel Dönüşümler* (s. 287-294). İstanbul: Phoenix Yayınları.
- Schild, Rivka. G. (2004). 21. Yüzyılda Zaman ve Kimlik Bağlamında Algılanan Sınır Üzerine Bir İnceleme . *İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi* , 1-65 03.02.2020 23.37 tarihinde <https://polen.itu.edu.tr/xmlui/handle/11527/11446> adresinden alınmıştır.
- Smith, Anthony. D. (1994). *Milli Kimlik*. çev. Bahadır Sina Şener. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

- Smith, Anthony. D. (2002). *Ulusların Etnik Kökeni*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Tomlinson, John. (2014). Küreselleşme ve Kültürel Kimlik. D. D. Held, & A. McGrew içinde, *Küresel Dönüşümler* (s. 320-329). İstanbul: Phoenix Yayınları.
- WVS, (Dünya Değerler Araştırması). (2014). *I see myself as member of my local community, citizen of the nation, world citizen.* <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp> Erişim tarihi: (09.12.2019 14.03).
- Yılmaz, Ragıp., Tekeli, Osman. N., & Yılmaz, Sinan. (2007). Asya ve Afrika'da Oluşan Bölgesel Bütünleşme Hareketlerinin Gunnar Myrdal Entegrasyon Teorisi Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, (s. 327-347) <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/EKONOM%c4%b0.pdf> Erişim tarihi: 04.01.2020 00.08. ANKARA: ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU YAYINLARI.
- 05.01.2020 01.01 tarihinde <https://www.tsunagujapan.com/50-mcdonald-s-menu-items-only-in-japan/> adresinden alınmıştır.
- 04.01.2020 15. 14 tarihinde <https://www.ethnicrevival.com/> adresinden bahsedilmiştir.